

25 NİSAN DÜNYA SITMA GÜNÜ

Dünya Sağlık Örgütü 2001 yılından itibaren her yıl 25 Nisan'ı Dünya Sıtma Günü olarak belirlemiş olup düzenlenen etkinliklerle sıtma konusunda farkındalığın artırılması amaçlanmaktadır.¹ Ayrıca Dünya Sıtma Günü, sıtmanın önlenmesi ve kontrolünde yapılan ilerlemelere vurgu yapmak ve bu ilerlemeleri hızlandırmak için bir fırsat olarak değerlendirilmektedir.²

Dünya Sıtma Günü'nün 2015 yılındaki teması **“Geleceğe Yatırım, Sıtmaya Bozgun”** olarak belirlenmiştir. Dünya Sağlık Örgütü bu tema çerçevesinde sıtmayı ortadan kaldırmak için çağrıda bulunmuş, bu amaçla bazı hedefler belirlemiştir. Bu hedeflerden birisi 2030 yılına kadar sıtma vakaları ve ona bağlı ölümlerin %90 azaltılmasıdır. Son 10 yılda 4 ülke sıtmanın görülmediğine dair belgelendirilmiştir. 2015 yılındaki hedeflerle birlikte sıtmanın görülmediği ülke sayısının 35 çıkarılması amaçlanmaktadır.²

Sıtma, enfekte sivrisineklerin ısırması ile insanlara bulaşan ve hayatı tehdit eden bir hastalıktır.³ 3,4 milyon kişi, 106 ülke ve bölgede sıtma riski bulunan alanlarda yaşamakta, dünya nüfusunun yaklaşık olarak yarısı sıtma geçirmesi açısından risk altındadır. Çoğu sıtma vakası ve buna bağlı ölümler sahra altı Afrika'da gerçekleşmektedir. Bununla birlikte Asya, Latin Amerika, Orta Doğu ve Avrupa'nın bazı bölümleri de etkilenmiştir. 2014 yılında 97 bölgede ve ülkede devam eden sıtma bulaşı söz konusudur. 2013 yılında sıtma 198 milyon kişide klinik bulgu verdiği ve çoğunluğunu Afrika'lı çocukların oluşturduğu 584.000 kişinin yaşamını kaybettiği tahmin edilmektedir.^{3,4}

Ülkemizde 2009 yılında sadece 9 nüks olarak bildirilen sıtma vakası varken 2012 yılında bu sayı 34'e yükselmiş, 2012 yılında bildirilen 285 vakadan 251'i yurt dışından ülkemize gelen kişilerde saptanmıştır.⁵ Avrupa Birliğine üye ülkelerde de bildirilen sıtma vakası 5.161 olup vakaların %99'u AB dışındaki ülkelere AB ülkelerine gelen kişilerde görülmüştür.

Bu bilgiler dünyada ve yakın coğrafyamızda sıtmanın hala bir tehdit olarak sürdüğünü göstermektedir. Bu nedenle ülkelerde yerli sıtma vakası görülmese dahi diğer ülkelerdeki vakalar nedeniyle hastalıkla mücadele zorunlu hale gelmektedir. Bu mücadelenin başarılı olabilmesi için sıtma hastalığını ve korunma yollarının tekrar hatırlanmasında yarar vardır.

Sıtma korunması ve yakalanıldığı zaman tedavi edilmesi mümkün bir hastalıktır. Bu bağlı olarak koruyucu önlemler uygulandığında sıtmaya bağlı hastalık yükünün azaldığı görülmektedir.³

İnsanlarda sıtmaya neden olan dört parazit türü vardır:^{3,6}

- ✓ Plasmodium falciparum
- ✓ Plasmodium vivax (ülkemizde en sık görülen türü)
- ✓ Plasmodium malariae
- ✓ Plasmodium ovale.

¹ [İnternet] http://www.istanbulsağlik.gov.tr/w/onemli_gun/sitma_gun.asp erişim 16.04.15.

² [İnternet] <http://www.who.int/campaigns/malaria-day/2015/event/en/> erişim 08.04.2015.

³ [İnternet] <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs094/en/> erişim 20.04.2015.

⁴ [İnternet] <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs094/en/> erişim 20.04.2015.

⁵ T.C. Sağlık Bakanlığı Sağlık İstatistikleri Yıllığı 2013, Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı Sağlık Araştırmaları Genel Müdürlüğü, 2014.

⁶ Güler Ç, Akın L. Halk Sağlığı Temel Bilgiler Cilt 3, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara, 2012.

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ HALK SAĞLIĞI ANABİLİM DALI TOPLUM İÇİN BİLGİLENDİRME DİZİSİ-52

Sıtma hastalığının bulaşmasına neden olan sivrisinekler sığ tatlı su birikintileri, pirinç tarlaları gibi değişik yerlerde çoğalmaktadır. Plasmodium vivax ve falciparum en sık görülen, falciparum aynı zamanda en öldürücü olan tür olarak bilinmektedir.³

Sivrisinek ısırığından sonra sıtmaya bağlı ilk bulgu ortaya çıkana kadar geçen süre 7 ile 30 gün (genellikle 10-15 gün) arası değişmektedir. Ancak sıtmanın sık görüldüğü bölgeye seyahat öncesi kemoproflaksi alanlarda bulguların açığa çıkması gecikebilir.^{3,7}

Akut başlangıçlı olan sıtma, ateşli bir hastalıktır. İlk olarak ortaya çıkan belirtiler ateş, baş ağrısı, titreme, kusma gibi belirtilerdir. Kişilerde 2-3 günde bir olan ateş ile birlikte görülen titremeye neden olmaktadır. 24 saat içinde tedavi edilmediği takdirde, P. Falciparum ile oluşan sıtma ölüme yol açabilen ağır hastalığa ilerleyebilir. Ciddi sıtma, Karaciğer yetmezliği, pıhtılaşma bozukluğu, ciddi anemi, metabolik asidoza bağlı solunum sıkıntısı, ensefalit, çoklu organ yetmezliği gibi bulguların bir ya da daha fazlasına neden olmaktadır. Sıtmanın endemik olduğu bölgelerde kişilerde geçirilen asemptomatik sıtma sonucunda kısmi bağışıklık gelişebilir.^{3,6}

Erken tanı ve tedavi hastalığı azaltır ve ölümleri önler. Ayrıca sıtma bulaşmasını da azaltır.³

Sıtma korunabilir bir hastalıktır. Vektör kontrolü toplum düzeyinde sıtma iletimini azaltmak için ana yoldur. Bu nedenle vektörlere karşı etkili olarak mücadele edilmelidir. Sivrisineklerinin üreme alanları olan su birikintileri düzenlenmeli ya da yok edilmelidir.^{3,6}

Bireylerde sıtma bulaşının önlenmesinde, sivrisinek ısırıklarına karşı kişisel koruma uygulamaları mevcuttur. Sivrisinek ısırıklarını önlemek için cilde sürülen sivrisinek kovucuları kullanılabilir. Kapı ve pencerelerin tellerle kapatılması, cibinlik kullanımı, yatılan odalar için insektisit kullanımı gibi önlemler alınabilir. Sıtma için endemik olan bölgelere geçici olarak bulunacaklar için kemoproflaksi verilir.^{3,6}

Bildirimi zorunlu bir hastalık olan sıtma için izolasyon ve dezenfeksiyon uygulamaları yoktur. Sıtmanın sık görüldüğü bölgelere seyahat edenler gidip gelirken kontrol edilmeli, tedavi geciktirilmemelidir.⁶

⁷ [Internet] <http://www.cdc.gov/malaria/about/disease.html> erişim 20.04.15.